

УДК 343.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.91.4.33>

РОЛЬ ПРОКУРОРА В КРИМІНАЛЬНОМУ АНАЛІЗІ

Василова О.В.,

кандидат юридичних наук,

асистент кафедри кримінального права

Чернівецького національного університету

імені Ю. Федьковича

ORCID: 0000-0002-3023-5172

e-mail: o.vasylova@chnu.edu.ua

Боднарук О.М.,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри кримінального права

Чернівецького національного університету

імені Юрія Федьковича

ORCID: 0000-0003-0752-8011

e-mail: O.Bodnaruk@chnu.edu.ua

Василова О.В., Боднарук О.М. Роль прокурора в кримінальному аналізі.

В умовах реформування системи кримінальної юстиції України особливого значення набуває підвищення ефективності діяльності прокуратури, як ключового суб'єкта, наділеного повноваженнями процесуального керівництва та координації діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності.

Зростання рівня організованої, транснаціональної, економічної, корупційної злочинності, а також кіберзлочинності, вимагає від органів прокуратури переходу до більш проактивних, аналітично орієнтованих моделей діяльності. В сучасних умовах прокурор повинен опановувати та ефективно використовувати інструменти кримінального аналізу для прогнозування злочинних проявів, виявлення закономірностей у злочинній діяльності та оцінки ефективності роботи правоохоронних органів.

У цьому контексті взаємозв'язок між функцією процесуального керівництва, координації та кримінальним аналізом набуває особливої актуальності. Саме кримінальний аналіз виступає інструментом, що забезпечує інформаційно-аналітичну підтримку реалізації процесуальних та координаційних повноважень прокурора, дозволяючи формувати комплексне бачення криміногенної ситуації, виявляти системні ризики, визначати пріоритетні напрями діяльності в сфері боротьби зі злочинністю, підвищувати результативність досудового розслідування.

Водночас, розвиток інноваційних технологій, інтеграція аналітичних систем у діяльність правоохоронних органів, зростання складності злочинних схем і транснаціональний характер сучасної злочинності зумовлюють потребу у перегляді традиційних підходів до аналітичної функції прокуратури. Прокурор є не лише процесуальним керівником, а виступає активним учасником аналітичного процесу – від збору первинної інформації до стратегічного планування заходів протидії злочинності. Врахування аналітичної складової в роботі прокурора сприяє формуванню доказово обґрунтованих рішень, що підвищує, в свою чергу, ефективність реалізації державної політики у сфері кримінальної юстиції.

Отже, дослідження взаємодії цих складових має не лише теоретичне, а й практичне значення, оскільки сприяє удосконаленню механізмів організації процесуального керівництва, підвищенню якості кримінального переслідування та посиленню ефективності координаційних заходів у боротьбі зі злочинністю.

Ключові слова: прокурор, кримінальний аналіз, криміналістика, процесуальне керівництво, аналітична діяльність, кримінальна юстиція.

Vasylova O.V., Bodnaruk O.M. The role of the prosecutor in criminal analysis.

In the process of reforming Ukraine's criminal justice system, the enhancement of the effectiveness of the prosecutor's office, as a key institution vested with the powers of procedural guidance and coordination of law enforcement activities in the field of crime prevention, acquires particular importance.

The growing levels of organized, transnational, economic, and corruption-related crime, as well as cybercrime, compel prosecution authorities to adopt more proactive and analytically oriented models of operation. Under current conditions, the prosecutor must not only exercise procedural leadership but also competently apply the tools of criminal analysis to forecast criminal trends, identify patterns in criminal behavior, and evaluate the performance of law enforcement bodies.

Within this context, the interrelation between the functions of procedural guidance, coordination, and criminal analysis becomes increasingly relevant. Criminal analysis serves as an essential instrument providing informational and analytical support for the implementation of the prosecutor's procedural and coordination powers. It enables the development of a comprehensive understanding of the criminogenic situation, the identification of systemic risks, the determination of priority areas in combating crime, and the enhancement of the effectiveness of pre-trial investigations.

Furthermore, the development of innovative technologies, the integration of analytical systems into law enforcement practices, the growing complexity of criminal schemes, and the transnational nature of contemporary crime necessitate a reconsideration of traditional approaches to the analytical function of the prosecutor's office. The prosecutor today is not merely a procedural leader but an active participant in the analytical process – from the collection of primary data to the strategic planning of crime prevention and response measures. Incorporating the analytical component into prosecutorial activities contributes to the formulation of evidence-based decisions, thereby increasing the overall effectiveness of state policy implementation in the sphere of criminal justice.

Consequently, the study of the interaction among these elements possesses both theoretical and practical significance, as it contributes to the improvement of procedural management mechanisms, the enhancement of the quality of criminal prosecution, and the strengthening of coordination measures in combating crime.

Key words: prosecutor, criminal analysis, criminology, procedural guidance, analytical activity, criminal justice.

Постановка проблеми. Однією з ключових проблем сучасної кримінальної юстиції є недостатньо чітке визначення ролі прокурора, як активного суб'єкта кримінального аналізу, зокрема для оптимізації процесуального керівництва, підвищення ефективності кримінального переслідування, прогнозування злочинних тенденцій тощо.

Крім цього, існує прогалина і у методичному забезпеченні прокурорської інформаційно-аналітичної діяльності. Існуючі інструкції та нормативні документи частково регламентують збір та обробку інформації, проте не дають комплексних рекомендацій щодо системного аналізу криміногенної ситуації, оцінки ризиків і прогнозування потенційних загроз.

Додаткову складність створює неузгодженість між аналітичними підходами різних правоохоронних структур, що ускладнює ефективну координацію та обмін інформацією. Як наслідок, прокурор часто змушений приймати рішення на основі неповних або фрагментарних даних, що може знижувати результативність кримінального переслідування та якість доказової бази.

Важливо врахувати, також, зростання вимог до оперативності аналітичної роботи. Сучасні злочинні схеми стають більш динамічними, а традиційні методи оцінки інформації не завжди дозволяють своєчасно виявляти закономірності та ухвалювати превентивні рішення. Це створює необхідність впровадження новітніх інструментів кримінального аналізу, у тому числі цифрових та автоматизованих систем, а також підготовки прокурорів до роботи в умовах інформаційного перевантаження.

Таким чином, науково-практична проблема полягає не лише у визначенні ролі прокурора, як суб'єкта кримінального аналізу, а й у розробці ефективних механізмів організації, методології та технологій аналітичної діяльності, здатних підвищити результативність кримінального переслідування в сучасних умовах.

Метою даного дослідження є визначення сутності, змісту та напрямів реалізації кримінального аналізу в діяльності прокурора, а також обґрунтування необхідності посилення інформаційно-аналітичної функції прокуратури в умовах сучасної кримінальної юстиції. Досягнення цієї

мети передбачає аналіз законодавчих норм та наукових підходів щодо збору, обробки та використання кримінально значимої інформації для прогнозування злочинних тенденцій і прийняття процесуально обґрунтованих рішень.

Стан опрацювання проблематики. Питання ролі прокурора у кримінальному аналізі досліджувалося переважно фрагментарно. Так, у вітчизняній науковій літературі питання інформаційно-аналітичної функції прокуратури розглядається здебільшого в контексті процесуального керівництва досудовим розслідуванням та координації діяльності слідчих органів. Значний внесок у розроблення теоретичних та практичних аспектів діяльності прокурора зробили такі вчені, як: Бабінов О., Басиста І.В., Галан В.І., Гнатюк А.Ю., Рогатюк І.В., Смирнов М.І., Удовенко Ж.В., Цимбалістенко О.О., Чорноусько М.В. та інші. Проблематику кримінального аналізу ж у своїх наукових дослідженнях висвітлювали такі вчені, як: Батраченко Т.С., Бурангулов В.А., Моца В.В., Розгон О.Г. та ряд інших. Незважаючи на значну кількість досліджень, в українській практиці не сформовано єдиних підходів до використання прокурором кримінального аналізу, як системного інструменту, що дозволяє поєднувати аналітичну діяльність із процесуальним керівництвом прокурора, координацією, і не тільки. Відсутність методичних рекомендацій, стандартизованих алгоритмів та інструментів аналізу інформації створює прогалини в ефективності кримінального переслідування та потребує наукового обґрунтування нових механізмів організації роботи прокуратури.

Виклад основного матеріалу. Кримінальний аналіз, як новий інститут правоохоронної діяльності, з точки зору методології застосування, яка базується на досягненнях світової науки та практики, є достатньо визначеним компонентом і у своїй основі не має принципових відмінностей інституціонального упровадження різними суб'єктами в межах однієї юрисдикції. Але вітчизняна практика все ж вказує на низку проблемних питань щодо узгодженості сприйняття змісту кримінального аналізу і щодо комплексності та системності його упровадження різними правоохоронними органами [1, с. 14].

Відомі фахівці в зазначеній сфері, такі як: Еміг, Хек та Кравіц зазначають, що кримінальний аналіз стосується набору систематичних аналітичних процесів, які надають своєчасну доречну інформацію про моделі злочинності та кореляції тенденцій злочинності [2]. Водночас, Готліб, Аренберг та Сінх вказують на те, що кримінальний аналіз – це набір систематичних аналітичних процесів, спрямованих на надання своєчасної та відповідної інформації щодо моделей злочинності та кореляцій тенденцій для допомоги оперативному та адміністративному персоналу в плануванні використання ресурсів для запобігання та припинення злочинної діяльності, сприяння процесу розслідування, збільшення затримань і розкриття справ [3, с. 13].

В Україні і дійсно сьогодні мають місце непоодинокі думки різного рівня фахівців і на превеликий жаль вчених, які кримінальний аналіз відносять і до кримінології, і до криміналістики тощо, називаючи його кримінологічним аналізом та криміналістичним аналізом. Проте, варто зауважити, що кримінальний аналіз – це не розслідування на місці злочину чи криміналістика. Кримінальний аналіз – це аналіз даних, включаючи розвідувальний аналіз, але не аналіз доказів. Аналітики підрозділів кримінального аналізу не реагують на місця злочину, не збирають відбитки пальців, не вивчають брызки крові та не аналізують ДНК. Цю важливу роботу виконують підрозділи, що розслідують злочини. Кримінальний аналіз – це не психологічне профілювання. Хоча і мають місце певні елементи психологічного профілювання за окремими видами кримінального аналізу, зокрема в тактичному кримінальному аналізі, але у більшості випадків кримінальний аналіз здійснюється на основі надійних даних, а не інтуїтивних висновків щодо мотивації та психологічного портрету злочинця. Кримінальний аналіз не є кримінологічним дослідженням. Аналітики підрозділів кримінального аналізу працюють у швидкоплинному середовищі зі складним набором даних, який змінюється щодня, створюючи інформацію, яка є прямою, терміновою для поліцейської діяльності [1, с. 16].

Продукти кримінального аналізу слугують основою побудови організації діяльності поліції за новою філософією – переходу від реактивних методів діяльності поліції – реакції на кримінальну подію, до проактивних – коли діяльність поліції керується висновками про аналіз закономірностей і тенденцій, які ідентифікуються у кримінальному середовищі. Такий підхід дозволяє вжити своєчасних і дієвих заходів щодо проблеми чи ситуації з наміром усунути або пом'якшити її наслідки. Взаємодія співробітників оперативних підрозділів та кримінальних аналітиків має певні особливості та відбувається здебільшого в рамках кримінального розвідувального аналізу. Важ-

ливим аспектом у ефективній співпраці оперативних працівників та кримінальних аналітиків є запровадження спеціалізації за окремими напрямками роботи [4, с. 141].

Кримінальний аналіз – це дії, спрямовані на ідентифікацію і точне визначення взаємозв'язків між відомостями, які стосуються подій злочинного характеру, осіб, пов'язаних із ними, та даними, що походять із різних джерел, і їх використання правоохоронними органами і судами [5, с. 219]. Збір, аналіз і розповсюдження аналітично оброблених даних забезпечують набуття правоохоронцями знань, необхідних для запобігання, виявлення, припинення та розслідування кримінальних правопорушень [4, с. 144].

Кримінальний аналіз виділився в окремий напрямок професійної діяльності поліцейських в період 90-х років XX ст., коли стало формуватися інформаційне суспільство та змінилися підходи до діяльності поліції у бік створення системи протидії усім видам злочинності. Це сприяло створенню Міжнародної асоціації кримінальних аналітиків, яка формує стратегію та напрями діяльності кримінальних аналітиків у всьому світі. До структури Генерального секретаріату Інтерполу також входить підрозділ кримінального аналізу. Європол будує свою діяльність на підставі технологій та результатів кримінального аналізу [6, с. 235-236].

Не зважаючи на те, що підрозділи кримінального аналізу функціонують в системі Національної поліції України вже п'ять років, термін кримінальний аналіз до сих пір не отримав законодавчого закріплення. Водночас у Законі України «Про Бюро економічної безпеки України» законодавець дає визначення вказаного терміну у розрізі протидії кримінальним правопорушенням у сфері економіки. Так, у ст. 2 закону зазначається, що кримінальний аналіз – це інформаційно-аналітична діяльність, спрямована на встановлення взаємозв'язків між даними про злочинну діяльність та іншими даними, потенційно з ними пов'язаними, їх оцінювання та інтерпретацію, прогнозування розвитку досліджуваних подій з метою їх використання для виявлення, припинення та розслідування кримінальних правопорушень, що посягають на функціонування економіки держави [7]. У зв'язку з прийняттям згаданого вище закону внесені зміни в Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність». Так, статтю 8 доповнено пунктом 21, який надає підрозділам, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, право безпосередньо проводити або ініціювати проведення кримінального аналізу [8].

В свою чергу, відповідно до ч. 2 ст. 25 Розділу IV Закону України «Про прокуратуру» в якому зазначаються повноваження прокурора з виконання покладених на нього функцій, Генеральний прокурор України, керівники регіональних та місцевих прокуратур, їх перші заступники та заступники відповідно до розподілу обов'язків, здійснюючи нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, досудове слідство, координують діяльність правоохоронних органів відповідного рівня у сфері протидії злочинності [9]. Прокурори здійснюють координаційні повноваження шляхом проведення спільних нарад, створення міжвідомчих робочих груп, а також проведення узгоджених заходів, здійснення аналітичної діяльності тощо.

Окреслений напрямок діяльності органів прокуратури більш детально прописаний в наказі Офісу Генерального прокурора № 28 від 08.02.2021, яким безпосередньо затверджено «Порядок координації діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності» [10] та в спільному Наказі Офісу Генерального прокурора від 26.04.2012 № 43/375/166/353/284/241/290/236 «Про затвердження Положення «Про координацію діяльності правоохоронних органів по боротьбі із злочинністю та корупцією» [11].

Отже, повноваження прокуратури в сфері координаційної діяльності полягають в узгодженні дій усіх правоохоронних органів щодо запобігання, виявлення та розслідування злочинів. Процесуальне керівництво ж, у свою чергу, є більш конкретною формою реалізації координаційних повноважень в межах конкретно кримінального провадження, під час розслідування якого прокурор не лише контролює законність дій слідчого, а й спрямовує хід розслідування, визначає тактичні рішення, дає доручення, вказівки, оцінює докази та приймає ключові процесуальні рішення. Кримінальний аналіз, в свою чергу, це аналітичний інструмент, що забезпечує обидва вищезгадані напрями діяльності прокурора об'єктивною інформаційною основою. Завдяки збиранню, систематизації та аналізу даних про злочини (з використанням розвідувальної інформації), кримінальні зв'язки, тенденції й ризики, прокурор отримує можливість: обґрунтовано планувати координаційні заходи; визначати пріоритетні напрями досудового розслідування; прогнозувати криміногенну ситуацію та виявляти системні проблеми у діяльності правоохоронних органів.

Таким чином, кримінальний аналіз забезпечує інформаційно-аналітичне підґрунтя для ефективного процесуального керівництва. Разом ці елементи формують єдину систему узгоджених дій превентивного характеру та управління кримінальним процесом загалом, спрямоване на досягнення основних цілей кримінальної юстиції — законності, обґрунтованості та результативності розслідування.

Висновки. Прокурор, хоча і не являється первинною ланкою здійснення кримінального аналізу, його роль у кримінальному провадженні все ж залишається центральною, зокрема процесуально-наглядовою та координуючою. Прокурор – організатор і координатор розслідування. Він забезпечує узгодженість дій різних суб'єктів (оперативних підрозділів, слідчих, аналітиків), визначає напрям розслідування, але не здійснює безпосередньо кримінальний аналіз, як аналітики підрозділів кримінального аналізу Національної поліції. Прокурор здійснює процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, ухвалює рішення щодо використання результатів кримінального аналізу (наприклад, аналітичних довідок, схем зв'язків, фінансових розвідок), як доказової або орієнтуючої інформації. Хоч він і не проводить аналіз самостійно, прокурор інтерпретує та застосовує отримані аналітичні дані для:

- обґрунтування підозри;
- визначення тактики розслідування;
- складені обвинувального акту;
- підтримання обвинувачення в суді;
- прийняття процесуальних рішень (наприклад, щодо об'єднання проваджень, визначення кваліфікації тощо);
- забезпечення законності аналітичної діяльності (прокурор здійснює нагляд за законністю отримання, обробки та використання інформації, отриманої внаслідок кримінального аналізу, щоб уникнути порушень прав людини та недопустимості доказів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бурангулов В.А. Сутність кримінального аналізу. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2023. № 4. С. 14–16.
2. Emig, M., Heck, R., & Kravitz, M. (1980). *Crime analysis: A selected bibliography*. Washington, DC: U.S. National Criminal Justice Reference Service.
3. Steven, Gottlieb, Sheldon, Arenberg & Raj, Singh (1994). *Crime analysis from first report to final arrest*. Alpha, Montclair, Calif. California.
4. Моца В.В. Теоретико-методологічні засади використання кримінального аналізу оперативними підрозділами правоохоронних органів України. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету*. 2022. Серія ПРАВО. Випуск 73: частина 2. С. 141–147.
5. Благута Р.І., Мовчан А.В. Новітні технології у розслідуванні злочинів: сучасний стан і проблеми використання: монографія. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 256 с.
6. Шинкаренко І.Р. Проблеми запровадження кримінального аналізу в діяльність підрозділів кримінальної поліції: теоретико-історичне підґрунтя. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2017. № 1. С. 233–242.
7. Про Бюро економічної безпеки України: Закон України від 28 січня 2021 року № 1150-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text> (дата звернення: 13.10.2025).
8. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII. / Верховна Рада України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення: 13.10.2025).
9. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 № 1697-VII / Верховна Рада України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text> (дата звернення: 13.10.2025).
10. Наказ Офісу Генерального прокурора від 08.02.2021 № 28 «Про затвердження Порядку координації діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0028905-21#Text> (дата звернення: 14.10.2025).
11. Наказ Офісу Генерального прокурора від 26.04.2012 № 43/375/166/353/284/241/290/236 «Про затвердження Положення «Про координацію діяльності правоохоронних органів по боротьбі із злочинністю та корупцією» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0043900-12#Text> (дата звернення: 14.10.2025).